

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomtató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és czétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A világ világossága.

Őseink legendáiban mindenütt ott találjuk a fénynek a tiszteletét. A nap szarvas az, melyet Hunnor és Mágor napestig üznek. A nap jelképe a fehér ló szerepel a honfoglalási mondákban és az áldozásoknál. Midőn patakok fejenél, szent berkekben, hegyormokon oltárt emelnek, összejönnek, tüzet gyújtanak: a sötétség ellen küzdenek és a világosságot, a fény forrását, az életet keresik.

Azt keressük mi is az ő késő utódaik az élet keresztjét hordozó emberek. És azt találjuk meg Jézusunknál, ki a világnak világossága.

E fény, e világosság felé ohajtozik lelkünk, mint a börtönéből szabadult rabmadár, mint a pincében tengődő növény, mint a tél bilincseiből, ködéből, sötétségéből menekülő természet.

Éjjel vesz körül, a tudatlanság sötét éjjele.

Éjszaka lopja lelkünkbe rémét, a bűnök éjszakája.

Éjszaka borúl reánk: a halál éjszakája.

E három örvényben vergődik lelkünk s ki az a ki eligazítást, megszabadítást és életet adhat? Ő az isteni Mester, ki az emberi szív elrejtett érzéseit felfedi, kinek beszédében a természet is élővé változik s a ki által az ég titkai megjelentetnek.

Ő a Megváltó, ki minden bűnt eltöröl és a szívnek indulatit megváltoztatja.

S Ő a világosság és az élet a sir éjszakájában is.

S midőn e nagy sötétség mint egy rémes vijjogó holló reánk csap, szeretteinket marcangolja s vagy éppen szívünkbe vágja rémes karmait, midőn minden földi fény sugár megtörik már szemünkben és semmi földi hang nem ér el többé fülünkig: e világosságot mindig látjuk s az ő hangját még mindig halljuk: „Én vagyok a világ világossága s ki engem követ nem jár a sötétben.“

Vándor.

Világosság.

Gergely Antal mezőturi lelkésztől.*

A világosság szép, ha csak annyi is mint egy szentjános bogár halvány ragyogása, csöndes nyári éjszakán. Szép a világosság, midőn a játékos napsugár gyönyörködik önmagában, egy kicsiny, bámész harmatcsepp tükörében. Szép a világosság, mely ott villog az ifju szemében, kinek lelkében eszmék, szívében vágyak égnek vivén őt üdvösségbe vagy kárhozatba. Szép a világosság a leányka szemében, kinek szívében az első, igaz érzés rezdül át.

A világosság szép, a világosság az élet mindig, mindenekben. De legszebb akkor, midőn a merev, holt anyagra az életnek csókját lehelli, egy pillanatnyi csókban formát, mozgást, bájt s az élet ezerféleségét teremtve meg.

Milyen dicső a mint a vén Hermon hegy ezüstös homlokára hinti csókjait az égi nap. Oh! hogy szikrázik, hogy ragyog az a fény, birkózva a fagyos halállal, mignem a győztes ő leszen, s a világosság teremtő érintésétől megszületik az élet, a szürke Jordán, a szent folyó. Alig nagyobb eleinte, mint egy könnycsepp, mely alá gördül a játékát tört gyermek szeméből. Az

* E gyönyörű előadást a debreceni prot. estélyen tartotta a nagynevű lelkész, ki élő szónokaink között úgy az előadás bájjára, mint a gondolatok mélységére és a gyönyörű szép hanganyagra s az ezek által elődezett közvetlen hatásra kétségtelesen a legelső sorokban foglalt helyet.

ereje se több. Félénken, bátortalanul keresi az élet nagy útját, mogorva szirtek, mérges hasadékok között. Szinte félti az ember hajlékony testét a töréstől. Ám a gondos Atyának vigyázó szeme hiven kíséri a kis gyámoltalant. Az ő tekintetének sugáritól növekszik aztán csacska gyermekké, ki fürge lábbal szokelli át az akadályokat, s nevetve bókol a partszéli virágok előtt. A lelkendezve futó gyermek folyó első pihenője, a kicsiny Méron tó. Partjait a királyi nap teszi ékessé nefelejtssel, liliummal, hogy pihenő gyermekének legyen kivel játszania.

A mi élővé lett, annak haladni kell. Nem is pihen soká, s az ifjuság növekedő erejével siet új küzdelemre, új gyönyörre a vén Hermonnak gyermeke, a szürke Jordán. Szilaj rohanásában a kékszemű Genezáreth állítja meg szerelmes tekintetével. Az a csoda bájú kék szín, a nevető tó tükörén az is a világosság gyermeke. Az ég, a nap tükrözi benne vissza önmagát, hogy megszépítse futó gyermeke ifjuságát. Megindult élet, terjed a hűség szívében, ékes szerelem se tartóztat soká! Tovább, tovább, az élet törvénye utára siet a szöke folyó. Tovább a munka és a küzdés útján, lihegve, zúgva, most örvényelve, majd megpihenve rohan minden élet, a tied is vén Hermonnak égi napnak gyermeke.

A hű atya a fárasztó nehéz út mentén árnyékoló lombos berkeket nevel, hogy köny-

szelid humort nem nélkülöz sehol e munka, melynek főérdeme az is, hogy tényeken alapszik. Szerk.

* * *

TÁRCA.

Mutatvány,

Faragó György „Evangelium szerint reformált hitvédelem az ujrakeresztelkedő baptisták ellen“ c. művéből.

A szerző, ki hivatására nézve nyomdász és a baptista egyház tanait, belső életét tapasztalatból ismeri, egy vidéki ref. gyülekezetben, a melyben az egyház tekintélyét a baptisták már alá ásták és a ref. hívek a fellépő próféták és próféta nők által nyugtalanná téve házankint gyülekeztek, egy ilyen csoportosulás közepébe kerül s közte és a próféta nő közt egy mindvégig magas színvonalon álló izgató hitvita fejlődik ki. Ennek eredménye a Faragó György füzete, mely benső igazságával hangjának közvetlenségével és drámai népies jellegével valóságos esemény számba mehet. A hol a baptista izgatás megkezdődött, a nagy alföldi egyházakban mindenütt, ezrével kell terjeszteni e munkát, mely egyszerű, természetes előadásával a legegyszerűbb ember lelkéhez is könnyen hozzá férközhetik, bizonyosága legyen ennek a mutatványul közlött részlet, mely a baptista próféta nő támadását és annak első részére a Faragó feleleteit tartalmazza. E felelet mindenkit egyformán meg győz s különösen csattanó az egyházi adóról szóló részlet s bizonyos

Először elkezdte a baptista asszony magyarázni Pál apostolnak II. Kor. 6 rész 17-edik versét, mint amelynek alapján szakadnak ők el az egyháztól, amely így hangzik: „Annakokáért szakasszátok el magatokat e gonosz nemzetségtől azt mondja az Ur és tisztátalant ne illessetek és én titeket magamhoz fogadlak.“

— Mi is ilyenek voltunk régen, jártunk ami szivünknek gonosz utában, de most megtértünk Istenhez és az Ur Jézus Krisztushoz ki bennünket magához fogadott.

— Tehát mi nem mehetünk a templomba a hol e világ fukarai, paráznái összegyűlnek, hanem a megtértek gyülekezetébe, mert azt mondja majd az ítéletkor az Ur Jézus: „Válasszátok el a juhokat a kecskéktől.“ Mi nem járulhatunk ezekkel az Ur asztalához, mert meg van írva; hogy: „nem ihatjátok az angyalok és az ördögök poharát.“

— Azután az Ur Jézus a keresztséget csak a felnőtteknek szerezte, akik hisznek és bűneikről válást tudnak tenni, de nem a csecsemő gyermekeknek, kik magokról semmit nem tudnak, a reformátusok pedig megkeresztelik a csecsemőket s ezzel az Ur Jézus parancsa ellen vétkeznek. Mi a

nyitse útját a lihegve törtetőnek. Zöld tamariskusok, árnyas cikamórok, Jerikó pompás rózsái, hiába marasztjátok. Az élet fut, az életnek sietni kell. A szöke Jordán is úgy siet élni, azután meghalni. A nehézkedés törvénye viszi, ragadja a fényes vízcseppeket a Holt tenger felé. A világosság gyermeke egy rettenetes zuhanással bukik alá a halál világába, a holt tengerbe, hol nincs élet, nincs mozdulás csak a temérdek, a végtelen halál, melynek még sohajtsa sincs. Mert jámbor rege az csupán, mit a képzelet talál ki félős éjszakán, hogy Sodoma és Gomorrha jajja, sóhaja néha hallatszanék. A halál van ott, a mozdulatlan halál.

Mégse sirassátok a szöke Jordánt! A világosság hatalmasabb az örök halálnál is. Nézzetek csak, hogy csókolja végig a halott tenger zord ábrázatát, s a fényes nap csókjára mint ölt szárnyakat a vízi pára, ott hagyva mi életében hozzá tapadt a földet az iszapot a szennyet: maga pedig röpül sugar szárnyakon az ég felé, hogy megtisztultan, újjászületve folytassa életét az örökkévalóság közfolyamában. Mi a halálé, halálé marad; a mi az égé magához öleli azt az ég.

Mélyen tisztelt közönség! Annak a szent folyónak története az embernek története. Az enyém és minden emberé, valaki csak született és még születni fog. Hát nem éppen úgy született-e az ember és végzi életét mint a Jordán?

Bizony a holt anyagból, a porból, amaz „igaz Világosság” szavára léssen az ember élő valósággá, ki „által teremtett e világ.” (Ján. I. 9. 18.) Amaz Ige által, ki „nélkül semmi sem teremtett.” (Ján. I. 3.) Amaz „igaz Világosság” szavára ölt formát a halott anyag, hogy éljen, örüljön, szeressen, küzdjön a te képedben ember. Nyomról-nyomra az útunk is ugyanaz mint a szent folyóé. Vajjon nagyobb-, erősebb-é az az emberi élet születésekor, mint a kis forrás, mely tétován keres utat? Több-e élteinek nyoma, mint a lefutó könnycseppé? Utjából ki hárít el ezer akadályt?

Megvan éltünk után a gyermekjátékok pihentető tava, körülülte a gyermekkor örömeinek himes virágaival, a hol oly szívesen időznék az ember talán mindörökre. De éltünkben éppen úgy nincs megállás, mint a lejtőn rohanó vízében. Elhagyva a gyermekjátékok bűbajos vidékét, rohan tovább velünk az élet, az ifjuság szilajságával újabb küzdés, újabb gyönyör felé. Majd az ifjuság perzselő szenvedélyei között, ott vár reánk a kékszemű Gensareth, az örök szerelem hűségese kék színében. Ifjuság, szerelem tündér világa, megállhat-e nálad örökre a boldog ember? Nem! Az ember életének is haladnia kell kéréletlenül tovább, tovább a halál felé. A halál ama rettenetes tenger felé, melybe beleesik minden élet, minden szépség, minden erő, minden boldogság. Me-

gyermekek leöntését nem tartjuk keresztségnek s így a reformált egyházét sem. A hívők egyházi adót sem fizetnek, de a ref. egyház a szegény ember feje alól a párnát is elveszi. Pedig a Krisztus azt mondja: „Ingyen vettétek ingyen adjátok.”

— És ezért is voltunk kénytelenek a ref. egyházat elhagyni, mert ott nem gyakorolják az egyházi fenytéket, pedig a ref. egyház alapszervében benne van a fenyték és Kálvin gyakorolta is azt hűvel, de a mi gyülekezetünkben a rendetlenül járókat egyházi fenytékben részesítik és az Ur asztalától eltűntek s ha még nagyobb gonoszságba sülyed a gyülekezetből is kitiltják az Isten ígéje hallgatásától.

— De ha megjavul, akkor visszafogadjuk, mint ahogy a dicséret mondja: „Vedd bé s kedvezz a megtérőnek.” (115 dics.) Mert az istenkáromló gonosz ajak hogyan járulhat Isten elé imában, hiszen egy forrásból édes és keserűvíz nem folyhat.

— Azt is jól tudják a reformátusok, hogy mi ami gyülekezeteinkben térdeinket meghajtjuk az Ur előtt nem csak énekeljünk nagy gögösen kiegyenesedve: „mi is hát térde hajtunk” mint a reformátusok. Sok ilyenekért, a melyeket most itt fel nem sorolhatok hagytuk el a templomot és csatlakoztunk a hívők gyülekezetéhez.

Megkérdeztem: No lelkem kibeszélte magát? Igen. Most a társaságtól engedelmet kértem a szó-

lásra. No akkor hallgassa meg, hogy *kell* magyarázi ezeket a bibliai helyeket és dolgokat.

Nagy mozgás lett a megtelt házban, mindenki szerette volna ha valaki emberül megfelel a bőbeszédű asszonynak. Ennek azonban kezdett nem tetszeni a dolog és igen nagy szorgalommal kereste a kijárót, de nem eresztették. Megállj hé, nem úgy verik a cigányt, ha mi meghallgattunk téged, te is hallgassd meg a mi védekezésünket.

Ó bizony egy „hitelent” nem hallgat.

Hitelent? Hát honnét tudja, hát így tartja meg az írást: Ne ítéljétek, hogy ne ítéltessetek.

Erre aztán duzzogva elhalgatott; én meg beszélni kezdtem:

Hát lelkem maga nem baptista!... Lett erre nagy csodálkozás. Az asszony rögtön felcsattant. No, no lelkem hát ilyen az alázatosság? Igenis maga ezzel a tanítással éppen jó papista. Hát nem azoknál találjuk meg azokat, akik, ép úgy mint maga szóról szóra veszik az írást s elszakítják magukat a gonosz nemzetségtől, mennek külön zárdába, kolostorba. Igen de mikor? Mikor már jól végig élték a világi jót és igen sok akkor, mikor már a bűn hagyja el őket és nem ők a bünt. Hát még a baptisták?!! Olyan nincs, olyan nincs — tiltakozott az asszony.

Nincs-e? Hát hisz itt közelibe történt meg, hogy a kegyes lelkű baptista asszony, enyves kezű lett. Kivitte a piacra a más libáját, ott vették ki a

gyünk! Igaz hogy futásunk mentén árnyékos fák kínálnak enyhét, ösvényünk sokszor ékíti rózsza, liliom, de hozhatnak-e vigasztalást azért a szörnyü végért, mely ez út határánál vár reánk. Jaj! néked szöke Jordán, jaj! néked fiatal ember; ki kábultan, öntudatlanul zuhansz alá az enyészet mélységeibe, jaj! néked élet, a halál ott az Ur!

De nem! Az erő mely életre hivatott; amaz „igaz Világosság” ki létünk oka, nem hágy bennünket elveszni a halálban sem. Mint a királyi nap felcsókolja a holt tenger színéről a maga vízcsepp gyermekét: az életnek Fejedelme a mi Napunk és világosságunk a maga isteni erejével leszáll érettünk a halál árnyékának völgyébe, hogy csoda szerelmének égi melegével, letisztítsa rólunk a mi földi salak, magához emeljen az örökkévalóság soha meg nem szünő folyamába, a tökéletes életbe, melynek központja és periferiája is az élő Isten.

Oh! mélyen tisztelt közönség! szép a világosság, a világosság az élet! Élet a világosság, mely nekünk adatott; a vízcseppnek, a liliom virágnak, s neked ember, hogy lenne általa alak, szépség, tudás, bátorság, égbe látás, szerelem, élet. Legyen szárnya a léleknek melylyel mennybe szállhat!

A világosságnak azonban nem csupán áldásai fontosak reánk nézve. A ki kóstolta egyszer fényének áldásait: arra a közlött áldás

kötelességet is ró. Nincsen a Jordán folyónak egyetlenegy vízcseppje sem, mely vissza ne verné hálásan, a királyi nap fényét, megsokszorozva azt, mint a szerető szem, a maga szerelmesinek képét, s úgy nevet azzal a ragyogással a bokrok alján meghuzódó kicsi nefelejts virágra.

A fekete arcu köszén, a föld mélyének néma, élettelen lakója tudja kötelességét, hogy a mit valaha felvett fényt, meleget, erőt a napnak sugarából, azzal tartozik a világnak. Ha szóba állunk vele ez iránt, örzött melegét, tisztult fényét, nem sejtett erőit szívesen közli mással a léleknélkül való anyag, pedig talán tudja, hogy belehal e munkába. A rózsza, a liliom, parányi ibolya virág, mind, mind jól érzik azt, hogy adósak azzal a szépséggel, bájjal, melyet orcáikra a nap csókolt reá, s szolgálnak vele hűségesen mindenkinek.

Hát vajjon az ember ismeri-e ezt a kötelességet, miről tud az élettelenység, a miről hangosan beszél az egész nagy, tarka világ? Hát vajjon a keresztyén ember ismeri-e? A keresztyén ember, ki tudja jól, hogy nemcsak testi életünk csodálatos tökéletességét köszönhetjük amaz „igaz Világosságnak,” de lelki életünk minden gazdagságát, túlvilági életünk teljes idvességét is.

Vajjon Önökhöz mélyen tisztelt közönség szabad-e e kérdést intéznem? Debrecen váro-

kezeből s együgyűen nem tudott mást mondani, vagy hazudni, hogy „nem nézte meg a jegyét.”

Ugy van, mondta kipirult arccal az öreg szomszéd, ilyenek ezek, akik mást „gonosz nemzetségnek” csufolnak, maguk meg a nagy szentség mellett, csalnak, lopnak.

En folytattam: elszakadnak tőlünk, hogy „tisztátalant ne illesenek” és állítják, az elszakadás különválás tényével pedig bizonyítják, hogy magukat tisztáknak tartják. Istenem micsoda képmutatás: Mennyit, de mennyit ismerék én baptistát, meg nazarénust, aki a legnagyobb lóköttő, titkos tolvaj, meg parázna volt, rossz életet élt...

Itt nem folytathattam beszédemet tovább mert mindenki roppantul nevetett. Az asszony meg izgett, mozgott, azt se tudta melyik lábára álljon — csak később tudtam meg mi volt a nagy kacagás oka. Ez az asszony éppen így élt, lány korában valakivel megszökött, azután rossz helyre került, urával is csak bagoly hiten élt jó ideig.

Az öreg szomszéd megint megszólalt: Erre felelj hugom, vagy talán jobb volna ha elénekelnénk a 125. dicséretet: „A szüzesség az a legdrágább kincs Melynek ára egész világon nincs, Az a ki ezt egyszer elprédálja, Visszanyerni hiába próbálja.”

Bizony — folytattam — nagyon szívére, lelkére kellene venni mindenkinek; ne ítélj, hogy ne ítéltelessél. Maguk folyton egyebet se csinálnak, mint vétének a szent írás ellen, mert mindég itélkeznek,

rossz akaratulag, kevélyen. Maguknak gyönyörű szépen fentartják a szentséget az üdvösséget, nekünk meg kiosztják a gonoszságot és kárhozatot — szóval ítélnek elevenek és holtak felett pedig ehez jussuk nincs, miért nem bízzák az ítéletet az Urra?

* * *

Kedves atyámfiai! azt ne higyjék, hogy a baptistáknál nincs egyházi adó, ez nem igaz mert százkétszer annyit kell fizetni mint a kálvinista egyházban, míg a ref. egyházban néhány koronával lerójjja a szegény ember egész évi egyházi és iskolai adóját a baptistáknál keresetének tizedrészét és vagyonának tizedrészét kell a kapa kasza kaptafa kerülő előljárók tápláltatására odaadni.

Hazugság tehát és arzátlanság azt állítani, hogy ők nem fizetnek, ha valahova temetni vagy más egyéb ügyet intézni megy az előljárójok addig kise mozdul míg az utiköltséget neki előre meg nem küldik. A ki pedig a tizedet pontosan be nem fizeti az nem tekintik gyülekezeti tagnak, nincsen se kint se bent mint az ablakfa, fukarnak, paráznának tekintik. (Saját hitvallomások szerint) Akár mikor megmutathatom mindenkinek református egyházi adókönyvemet én mint református ember fizetek összesen 3 koronát, mikor baptista voltam mint semmi vagyonnal nem bíró szegény munkás fizettem 162 koronát.

sának lakói, kiknek aranyos templomgombjáról, a termőföld porszeméig, mindenükön ott ragyog Isten áldása, hát Önök érzik-e az elvett világosság adta nagy kötelességet? Érzik-e Önök mint egyének és mint összeség, azt a nagy hivatást, s annak határtalan felelősségét, melyet az Irás így fejez ki: „*Ti vagytok e világ világossága, nem rejtethetik el a hegyen épített város!*“ (Máté V. 14.)

A mi világunk, egy millió ember világának, világossága Debrecen. Tudnak-e arról a szivre megéssről, melylyel mi, ez a kis világ nevezzük az önök életét, intézményeit, azoknak virágzását, vagy hervadását. Tudják-e, hogy nem csak önmagukért felelősek, de felelősek sokban mi érettünk is. Nem az Debrecen nagysága, mit annyiszor hallok búsan, hogy „*Kálvinista Róma*“, hanem az, hogy „*hegyen épített város*.“ Nem ez a feladata, hogy romokat őrizzen görcsös ragaszkodással, hanem az, hogy „*fényljék a Ti világosságotok!*“ (Máté V. 16.) „*Hegyen épített város*“ vagy Debrecen. Bár szerényen és alázatosan állasz a végtelen rónán, mintegy megalázkodó keresztyén lélek az Ur előtt, mégis magasabb vagy, mintha a Tatra ormára emelték volna tornyaid, mert századok meggyújtott égi és földi világossága emel magasra. Nem érzed-e sóvár tekintetünk csodálkozását, vágyát, követelőzését, aggódó szívünk halk dobbanásának reszkető kérdéseit, melyek Tőled várnak választ, útmutató fényt, biztatást reményt?

— Igaz volna ez uram? — kérdezte közbe szólva az öreg bácsi. — Hisz' ennyit nállunk a földes urunk sem fizet.

Mint ahogy engem most itt lát, oly tiszta igaz. Keresetem hetenként 10 forintot. Fogadalmat tétetnek az emberrel, hogy keresete 10-edét odaadja, számitsa ki mire megy ez egy évbe. Vegye hozzá, hogy 24 forintot vesznek ima házbér czimén, kedves öregem minden 10 pengőből 3 koronát adtam én 52 héten keresztül, mégis keveselték.

— Hát ez uram borzasztó! — mondá az öreg, — hisz így a szegény embert anyagilag tönkre teszik. Én nem azon csodálkozok, hogy akad bolond, aki az ő mézes mázos szavuknak hisz, hanem azon, hogy miért türi ezt el az állam.

— Jaj kedves barátom az állam azt mondja, hogy kiki oda teszi pénzét hova akarja, ha maga magának nincs elég józan esze, hát magára vessen. — Bizony atyámfia ha kelmed baptista lenne, mit Isten ne adjon, aztán eladna bort, vagy buzát, vagy akármiféle nagy vagy kis baromfit, annak a pénznek minden tizedik koronáját vagy forintját oda kelene adni.

— Tyü az . . . szólt az öreg — hisz ezek még az uzsorásnál is jobban fosztogatnak.

Érzi-e itt föld és ég, élet és halál, hogy Isten világosságának vagy letéteményese? Van-e itt virág a gyermek életében? Picinyke szivét süti-e a fény, hogy megszépüljön élete? Eljut-e minden gyermek ama Világosság lábaihoz, a hol számára áldás fakad? A kinek nincs szerető anyja, hogy az Ur zsámolyához elvigye, van-e arra itt gond, hogy annak a kicsi szivnek nagy elhagyatottsága, keserve, árvasága szintén oda jussanak?

Az ifjak gyönyörködhetnek-e a tiszta Geneareth kék színében? Családi élet tisztasága, hazaszeretet önzetlensége, a közélet harcainak emberies volta, eszmék ragyogása, szabadság szerelmek, gáncstalan mivoltotok olyan tiszta kék viz-é, melynek ragyogó tisztaságával az ifju lélek teleihatja magát, úgy, hogyha majd évek során át járja a sáros, a poros életet, még akkor is meglássék lelkén az a tiszta kékség, egy nemes világnak fenséges visszfénye. Ezt mind van jogom kérdeni, mert azok az ifjak a mi fiaink és leányaink, a szülőké, a hazáé, az Istené.

Magyarország egy tetemes részének egyházi és világi közigazgatása, igehirdetői, tanítói a jövő család apák és anyák itt öltenek lelkekre zománcot, vagy nyernek rozsdafoltokat. Tükrözik-e az ég fényesége szerte e városban, a mi gyermekeink fejére?

És vannak-e árnyas pálmák a fáradt küzdőnek, enyhelyet adó sikamorok az üldözöttnek, üditő források a szenvedőnek? tamariskusok zöldje enyhíti-e az élet szürkeségét? A férfi becsületes küzdelmének babér-e a jutalma, s van-e szent érzés, hit, amely megszenteli az anyák fájdalmát? Talál-e oltalmat a tisztaság, a szemérem, van-e tisztelete a féltett ártatlanságnak? A tudomány, mely elméket világít, az érzés mely sziveket dobogtat, igaz-é, nemes-é? Bukott lélekre süti-e irgalom, a haldoklónak ad-e szárnyat égbeszálni a hit? Van-e embereidben, intézményeidben szilárdság, erő, lélek, hogy hatásuk túl repüljön egy város határon, *világítani* a mint kötelessége messze téreken? Szabad ezeket kérdezni. Az isteni irgalom majdnem négyszáz éve ragyogtatja feletted amaz „*igaz világosság*“ sugárait, emberi lelkesedés hangya szorgalma hordozgatja falaidhoz a maga porszemecskéit. A mi fényt az égi kegyelem reád vetett, a mi sűgárt a maga mécscecskéiből emberi igyekvés összegyűjthetett, annak mind látszani kell rajtad! Egyiknek szimboluma a „*nagy templom*“, a másiknak jele az „*öreg collegium*“. Mikor először állottam meg, elfogódott szívvvel a „*nagy templom*“ előtt, elragadtatással nézve temérdek voltát, hatalmas ivateit, karcsú voltukban

is erős oszlopaít, boldogan éreztem, mennyi áldás, mennyi kegyelem szállhat innen. Mögötte a hatalmas „öreg collegium“ a földi világosság terjesztője, az éginek levezető csatornája. A kétőnek egymáshoz való viszonya, fejezi ki Debrecen igazi mivoltát, s szabja meg rendeltetését. Az első a nagyobb, Istennek hajléka, az Ur dicsőségével, mely e maga védő szárnyaival betakargatja a maga féltett gyermekét, a földi tudományok hajlékát. A másik emberi elme fényének munkája, szerető gyermekként húzódik meg az „Atyánk háza“ mellett, mindig készen védeni, támogatni azt. Isteni kegyelem ragyogása, földi tudomány fényessége avatnak „hegyen épített várossá“ Debrecen, s köteleznek a világosság terjesztésére. Ha elakarnád is rejteni büszke tornyaidat, hatalmas tanintézeteket, nem lehet. Még szegény, még gyalázat árán sem menekülhetsz köteleltséged elől. Azok a tornyok, az az iskola köteleznek téged *fényleni*, hogy a kik látják a Te cselekedeteidet „dicsősékek a mennyei Atyát!“

Hegyen épített város, Debrecen! járj hát elől a világosságban! Érezze benned minden sziv, még a legkisebb is, hogy neki nagy, különös köteleltségei vannak. Lehet-e dicsőbb, magasabb hivatás, mint terjeszteni a világosságot mely a szépség, a szabadság, az elevenesség, a tudás, az élet maga. Terjeszteni abban a boldog tudatban, hogy Istentől küldettünk e munkára, s annak sikere okvetlen leend. Mert folyók kiszáradnak, hegyek elmúlnak, népek elveszhetnek, de a ki csak egy csókot is nyert és tudott tovább adni a világosságból, az él mindörökké!

Hegyen épített város fénylnek a Te világosságod, s áradjon abból mi édes hazánkra, drága egyházunkra szépség, boldogság, élet, megújulás!

A hegyen épített város és a zsinat.

„Hegyen épült város“ ezen a címen apostrofálja Gergely Antal a világosságról tartott beszédében Debrecen és a debreceni ref. egyházat. S mert világossága messze fényelt: így is ismerték a régiek e hatalmas várost, a magyar kálvinisták vezér gyülekezetét.

Ma azonban nyilvánvaló, hogy Debrecen kezében összetört a vezéri pálca és e nagy egyház éppen nagyságánál fogva jómagával is tehetetlen és mint a többi nagy egyházak, maga is csak vergődik az új idők forogtatagában.

Mi okozta a változást, kérjük mindannyian, kik aggódó szemmel tekintünk e hatalmas gyülekezetekre. Nem az emberek, nem az erő megfoghatkozása, hanem az idő, mely a modern fejlődésnek megfelelő új szervezetet és intézkedést s mindenkifelett moz-

gékonyaságot követel s melynek a régi elavult gépezet nem tud megfelelni s melyre a gyülekezet óriások teljesen képtelenek.

De éppen az a körülmény vetette felszínre a nagyobb egyházak egyházmegyévé alakításának és kisebb egységekre való tegezésének kérdését.

Hatalmi érdekek, indokolatlan konzervativizmus mindedig meggátolták a kívánatos fejlődést, a mely pedig mindenütt az életnek a jele. S nálunk az összes ref. egyházak és a magyarság érdeke és feltétele is.

Elfogadott igazság, hogy fajunk jövője a nagy városokban dől el. Itt kell hát szervezni különösen egyházainkat s ha saját erejük a kibontakozásra elégtelen, a közérővel a segítségökre sietni.

Csak köszönettel tartozunk azért Gergely Antalnak, hogy most a zsinat második gyűlésszaka előtt ismét napirendre hozta ezt a minden törvénykezési s anyagi dolgoknál fontosabb kérdést és ráirányozta a lelkeket a hegyen épült városokra, a melyeknek ma jóformán csak árnyéka látszik; ezekre a nagy világító tornyokra, melyeknek fénye kialudt s ezekre a nagy műhelyekre, a melyekben a titkos jövendő elrejtett dolgai készülnek.

Ime ezekre hívjuk fel mi is a zsinat atyáinak a figyelmét.

* * *

A zsinat nem igen folytathatja az egyházi adóról szóló tárgyalásokat. Nincs kormány, a melylyel erre nézve szóba állhasson.

Kénytelen lesz azért az vagy egyházi alkotmányról, vagy a bírósági eljárásról és a lelkész választásról munkálatokat elővenni.

A legfontosabb anyagot ezek közül az egyházalkotmányi javaslatok képezik s ezekben is különösen azon rendelkezés, hogy a nagyobb egyházak *önálló parochiákra osztassanak*.

Hódmezővásárhely és Budapest önként ebben az irányban haladnak.

De ez mindenütt az élet és fejlődés útja. A nagyobb család megoszlik, a nagyobb egyházak önálló egyházközségekre szakadoznak és egyuttal a nagyobb, magasabb és erősebb egyházmegyei egységgel foglaltatnak össze.

E nagyobb egység nélkül a városi egyházak felosztását nem tartjuk célszerűnek, ezért sürgetjük, hogy az egyházi törvényekben gondoskodás legyen arról, miszerint a nagy egyházaknak ilyen átalakítása előmozdíttassék s a közös vagyon, adóztatás, és lelkész választás és a többi teher fedezésének kérdései is megoldást nyerjenek.

Ezek azon okok, a melyek a kívánatos átalakulás gátolják és a magasabb fejlődést megakadályozzák.

Ez a fejlődés pedig elkerülhetetlen. A nagy egyházak mostani szervezete teljesen tarthatatlan.

Ezt igazolja Debrecen is, a hegyen épült város, melyben 3% egyházi adó mellett 16 □ mértföldnyi határon 5 lelkész vergődik 53 ezer lélekkel.

A katolikusok az alföldi socialismus előhaladását a lelkészi erők elégtelenségének tudják be és sürgetik, hogy minden 2000 lélek után egy lelkészi állás szerveztessék. Ha erre a lelkészi gondra a kath. egyházban is szükség van, a mely főleg mégis az u. n. tömegmódszert alkalmazza, mennyivel szüksé-

gesebb ez nálunk, a kik az egyéniség szabad érvényesülését követeljük?

A régi egyházi törvények 4000 lélek után tanak kívánatosnak egy lelkészi állást. Ez a kívánatos reudelkezés nem való a törvénybe. A törvény, ha meggyőződött valaminek a szükségéről, rendeljen és parancsoljon, ne pedig javasoljon.

Ezt tegye a nagyvárosi egyházak ügyére nézve is, a mely míg egyfelől teljesen megérett a törvényes intézkedésre, másfelől közérdekből is halaszthatatlan. Rendelje el azért, hogy minden 4000 lélek után egy új lelkészi állás szerveztessék. És a nagyobb egyházakban működő, több lelkeket gondozó lelkészekre is figyelemmel legyen és azoknak működési pótléket adjon. S miután a nagy egyházak a túlságos megterhelhetetéstől félnek, nyugtassa meg azokat, hogy bármennyi lesz is a lelkészek száma, az állami adó 10%-ánál ők sem lesznek kötelesek több egyházi terhet viselni és a többletet éppen úgy, mint a kis egyházaknál tervezetik, fedezni fogja maga a köz, az 1848. XX. t.-e alapján maga az állam.

Miután azonban a nagyobb egyházaknak ilyenmü szükségletei eddig számba nem vétettek, s több lelket gondozó pásztorokra semmi tekintet nincsen, a főtiszteletű zsinatnak erre nézve is intézkednie kell.

Es intézkedni is fog, ha azok, a kiket illet megmozdulnak és teljes őszinteséggel feltárják helyzetüket.

Tárja fel különösen Debrecen, a melyet e kérdés eldöntése legjobban érdekel s mely az egyháztársadalmi tevékenység mezején is leghátrább maradt.

A hol másutt fény dereng, itt még sötétség van. A hol másutt melegség árad, itt dermesztő a hideg s a hol másutt élet, itt csak a hivatalos formák maradásága. Több világosságot, több tetteket, több életet, mert ezek nélkül a törvények sem sokat fognak rajtunk segíteni. Ezekkel pedig akár a törvények nélkül is megboldogulunk. Ezt tanuljuk legalább a Gergely Antal és a hozzá hasonló példájából.

Dr. Ferencsy Gyula.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

1771. febr 22: A főiskola gondnokainak és tanárainak előterjesztése királyi biztos Vécsei Miklós báróhoz, a tanárok, köztanítók számáról, fizetéséről előadott tantárgyakról, tanulók számáról, alapítványokról és egyéb javadalmazásokról. *Részletes rajz* ez a kollégium akkori állapotáról; a létező és létezett alapítványokról, ezek jövedelméről, és a gyűlésekről. E rajzból pár vonás: elősorolja a négy rendes tanárt (priamarii docentes), egy-egynek készpénz fizetése 333 rh. ft. 20 cruceifer, 8 köből buza, és az accessoriák és természetbeliek (lak stb.) részletezve. A köztanítók (subalterni docentes) száma 8, a német nyelv tanítójával és a szolgotanulók curatorával 10. Ezek fizetése egyenként. A felsőbb tanulók száma

424, ezek közül be nem költözött, nem tógás, (63, paedagogus 80, alumnus 120 ezek osztályozása (quadra stb.); a csak kenyerek száma 53. Az alsóbb osztálybeliek (a mai gymnasium I—VI. és elemi tanulók) 1478. Tantárgyak. Alaptőke 36,095 rh. ft., külföldről jött segélyek (p. o. az angol alap tőkéje 1160 font sterling); a tanulók tűzoltói működése, ezzel segélyére vannak a városnak, hála tény is ez. E fontos rajz ivrét, 6 levél, latin nyelvű.

1771-ből *Huldreich Rudolf* zürichi antistes levele a svájci segélyről, — 1772-ből a *zürichi két ösztöndíjról* levelek, ösztöndíjra ajánlt ifju és a kollégium segélyére nyújtott 400 frtról nyugta. 1773. és 1774. ből *Kocsis István* háza a kollégiumé lesz, az e feletti peres viták, a királyi biztos *Forgács Miklós* gróf döntése. 1773-ból tanárok kérvénye *Forgács Miklós* hoz Debrecen városától élvezett tűzi fa, szántó és kaszáló földek, és 50—50 cseber bor javadalmoknak részökre visszaadásáról és jövőre fentartásáról. Hivatkozás a *Sztárai* féle királyi biztosság eljárására, (1731 márc. 12.) az is helybe hagyta volt e jótétemények élvezését. Ugyanez évből tanárok folyamódása a superintendens és főgondnokhoz fizetésök emelése végett, a négy tanár viasz pecsétjével. A válasz leverő hatása. 1774-ből: a kerület a pénztárt kiakarja venni a tanári kezelés alól, világi pénztárnok kezébe adni, okok sorozata, miért szólal fel ez ellen a tanári kar, hatalmas védirat ez. (A vagyoni ügy igazgatóságában, a Gazdasági Tanácsban, $\frac{1}{3}$ -ad arányban ma is ott van a tanári kar.) Ugyanez évből a tanárok emlékirata (libellus memorialis) Debrecen város tanácsához az általok egyenként élvezett 60 frtnyi borilleték (deputatum) tárgyában. Másik kérvény a kaszáló földekről; 1775-ből újabb kérelem a polgárok előjoga szerint a tanári házak után eső szántó és kaszáló földek és failletékeknek részökre tovább is megadásáról. Ez okmány egyik legnyomósabb kifejtése a tanári előjogoknak és állásnak a város területén, *Hatvani István* tanár sajátkezü levelével is nyomatékat adott a felszólalásnak. Meg is jött a válasz kedvezőleg.

A Helytartótanácsához 1775. febr. 12. a városi tanács útján és által *jelentés* (tették a tanári kar, gondnokok és superintendens) az elemi és latin iskolákról; ezek is a kollégiumhoz tartoznak, növendékei ott tanulnak és taníttatnak magános és nyilvános praeceptorok által, kik külön tanári felügyelő (inspector) vezetése és őrködése alatt működnek; a tanítás díjtalan, a legszegényebbek tankönyveket és ruhát is kapnak. Hivatalos felterjesztés saját hatóságunk által. Szól a német nyelv tanításáról is. *Beleznai Miklós* gróf tábornok és Dunamelléki főgondnok levele (másolat 1776-ból) és a hozzá intézett 3 levél a *Bessenyei György* lemondása alkalmával felmerült elvi ügyekben. Debrecen álláspontja, ő az egyetemes főkurator féle intézkedési jogot el nem ismeri.

Helytartó tanácsi intézmény Debrecen város tanácsához (1776 aug. 12.) a „tanulmányi rendszer“ (ordo studiorum) országossá tévése felől, az ország 8 tankerületre osztásáról, a királyi főigazgatókról és kinevezésökről, a váradi kerületbe fődirectornak *Károlyi Antal* gróf neveztetett ki; az elemi (nemzeti) iskolák felé királyi tanfelügyelő (inspector) állíttatik, ez látogatásokat tesz, jelentést (relatio) fogad el, a gymnasiumi és nemzeti iskolákra általános tanterv (universalis idea) egy rendszerben (systema) szaba-

tik. (Ez első országos tanterv szétbontaná a kollégium egységét).

Beleznai Miklós. (Pilis, 1777. máj. 26.) fájdalmas megilletődést tolmácsoló levele, hogy a királyi főigazgatókat a reformátusok fogadni nem akarják, tudakozódik: akarnak-e engedelmeskedni a debreceni tanárok a királyi rendeletnek? (Autonomia szelleme ébred.)

A debreceni kollégium (1777. jul. 3.) előterjesztése (relatio) Károlyi Antal főigazgatóhoz az iskola állapotáról, tanításáról, kijelentvén, hogy a ref. kezületek által intézett felfolyamodástól el nem állhat. (Onkormányzatért való küzdelem.)

Gyürki Páltól kéri a főiskola (1778. jul. 16.) Csipkés Komáromi György magyar bibliai fordításának kéziratát az iskola részére átengedni. Tudatja Gyürki ur. hogy a kézirat fia: István birtokában van.

Tanárok kérvénye a királynőhöz, hogy az ellenök indított tisztí kereset alól mentessenek fel. A perindítás oka az volt, mert ők ősi gyakorlat szerint tanítványaikat a jötevőkhöz (legatio, supplicatio), kibocsátották. (fogalmazvány, kelet nélkül (1778. vagy 1779. ből).

Genfi lelkész Mercier Ferencz levele (1779.) a genfi két ösztöndíjról, mely egy erdélyi és egy magyar ref. ifjút illet. (Ez ösztöndíj felkutatandó volna.)

A debreceni kollégium *alapító leveleinek* és számadásainak felterjesztését sürgető királyi elhatározás (1778. dec. 21.), hivatalaiktól felfüggesztéssel fenyegeti meg Debrecen város tanácsát, hat hét alatt a tanárokat szorítsa feleletre. (Azon időkbén a város útján érintkezett a kormány a kollégiummal ez levén az alapító és védő paizs). A következő évben (Jun. 21.) a H. T. Tanács fentartja a tisztí keresetet, s az ítélet kihirdetése előtt a per felküldését elrendelte.

A *tanulmányi rendre* (Ratio Educationis) Sinai Miklós észrevételei a felséghez intézendő fogalmazvány alakjában, t. i. miként alkalmazható az a rendszer a ref. latin és elemi iskolákra? 1783. ből. Sinai sajátkezü fogalmazványa, 17. iv, latin, a bírálata mi iskoláink elűtő természetét fejtegeti s kivált az igazgatás eddigi módjáról szól. Sorban tárgyalja minden tudomány tanítását.

A főiskola közszükségletére 1700—1884. ig tett *hagyományok* és *adományok* jegyzéke év és nap szerint. Első ilyenmü dolgozat. A vagyon erő összege 55,371 rh. frt. 32 kr. volt. Az iskola iránti áldozatkészség tükré, egyszersmind az adakozó jötevők és testületek neveinek emlékoszlópa! iverk száma 11. Ez első alapmunka a későbbibe olvasztatott.

A 18. századból egyik legfontosabb mondhatni „monumentum“ fele az a két ivrétü kötetet tevő munkálat, melyet a kollégium gondnokai és tanárai készítettek a városi tanácshoz, hogy az a kormányhoz felterjeszse, címe: „*Relatio de fundationibus Collegii.*“ kelt 1784. szept. 6. Itt iratik le a collegium épülete, az egyház által tanári lakásul adott négy ház, az ingatlan birtokok, a legelső 1609-ből a Báthori Gábor fejedelemtől adományozott szepes birtok (Bihar m.) tizede, mely évenként 850 rh. frt. jövedelmet hajtott, a szentimrei tized, melyet 1712-ben a váradi r. k. püspök elragadott a Kollégiumtól, az Apafi sóalap, melynek jövedelmét 1710-ig húzta az iskola, akkor a kormány elvonta jogtalanul s királyi diploma ellenére: ezen és egyéb elvont hagyományokból időnként tőkésített a kollégium, mely 1691-ben

2487 rh. frtot. tett, azt kamatoztatta a polgároknál, ez az összeg a „tőke pénztár“ első kezdete. Ez számlálja elő XI. cím alatt a főiskola tizenegy célt szolgáló pénztárát, a III. cím a tanári fizetésre szolgáló alapok (*tanszéki alap* első állapota), melyet a leg-súlyosabb időben 1753-ban Szeremlei Sámuel főbíró, nejével Babolesai Annával nyitott meg 200 rh. frttal.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs
hittanár.

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni egyházmegye közgyűlése.

Sokáig kedves emlékü lessz a debreceni egyházmegye f. 2-án tartott közgyűlése. Uj gondnok beiktatás . . . esperesi, improvizált, és mégis valami szépen lefolyt 25 éves jubileum! Hiszen ugy szólván megifjult e napon egyházmegyénk vezető férfiaiban. Megifjult? . . . Meg! . . . Nem csak annyiban pedig, hogy a b. e. annyira szeretett s feledhetetlen jó gondnokunk, Nadányi Miklós székébe a testi lelki erejének teljében lévő Fráter Barnabás ült, hanem — annyiban is, hogy a különben is a válla-ra nehezülő 25 éve bizony nem egy tekintetben súlyos tisztséget még mindig páratlan munkabírással viselő esperesünk, szinte megifjodik az Ur kegyelméből, ama vele szemben imponánsan megnyilatkozó szeretet és ragaszkodás és tisztelet, és elismerés meleg forrás vizének habjaitól, mikben e napon érdemes személyét, kedvelt egyéniségét egyházmegyénk közönsége megfürdette volt.

De kezdjük előlről.

Március 2-án a körülmények kényszerítő hatása folytán sürgősen hivta volt össze egyházmegyénk elnöksége e mostani közgyűlésünket. Előző napon a szokásos bizottsági tárgyalásokon kívül, már délután a szintén szokásos előértekezletre jó részben sereg-lének közgyűlésünk alkotó tagjai. Nagyérdeklődéssel tekintettünk a 2-iki közgyűlés elé, tudván hogy ez a közgyűlésünk nem csupán a chablonos közigazgatási tárgyakat fogja rendre elintézni, hanem — egyuttal ünnepléssel is leszzen egybekötve. S minthogy az idő rövidsége miatt nem nyílt arra alkalom, hogy a mint tervezve volt — elnökbéli hozzá járulásával beszéltessek s állapítassék meg a közgyűlés jubiléris része, érthető hogy bizalmas, intim, titokzatos sugások-bugások révén igyekeztünk információt szerezni a részletek felől. Cirkalommal pontosan ki nem mér-télve, dobra nem ütve zajtalanul, meglepésszerűleg akart létesülni a jubileum s erre akaratlanul rászol-gált az idő rövidsége.

Másodikán aztán csakugyan a kedves sejtések gyalog ösvényén gyűltünk össze a tanácskozó terem-ben mely ezuttal teljesen megtelt, minden zugában. Itt már vannak kellett volna annak lennie, aki nem látja, észre nem veszi, hogy csakugyan készül valami mert a rövid, egyszerű szavakba öntött bár, de föl-cmelő, gyűlést megnyitó imát palástosan elrebegett esperessel szemben, az Urnak egy másik tisztés sze-retett szolgálója Nagy Lajos legidősebb lelkészi tanács-bíró vállait is diszes palást emelé ki a rendes mil-lieuból.

Esperes mellett a nem is oly rég még daliás, szép magyar alaku — de sajnos! lábainak gyöngesége miatt immár botra tamaskodó Bernáth István legidősb vil. tanácsbíró tölté bé a társ elnöki helyet. A gyűlés alakulása után aztán mindjárt jelentés tétetik a gondnoki szék miként lett betöltéséről. E szerint a beérkezett összes szavazatból 47 szavattal — kettő Nagy Ferenczre esvén — tehát csaknem egyhangulag Fráter Barnabás közkedvelt személysége emeltetett a gondnoki székbe. Négy tagu küldöttség élén zajos éljenzés között lép a terembe az új gondnok. Esperes üdvözlő, szívélyes szavai után leteszi az esküt, elmondja éljenzésektől megszakított székfoglalóját, melyben igéri hogy boldogult elődje nyomdokán fog haladni s egyebek mellett főgondja lessz arra, hogy egyházmegyénk kebeléből lehetőleg eltávolítson minden olyan anyagot, mely szétvonást, bomlást idézne elő. Aztán stante pede közvetlenül elnök társához fordulva, szívből jövő, szivekig ható szavakkal üdvözli abból az alkalomból hogy egyházmegyénk egyházainak ritka szép bizalma folytán s Isten kedvező kegyelméből immár huszonöt év óta lankadatlan buzgalommal, fáradhatatlan ügyszeretettel, példás törvény tisztelettel, nemes igazság érzéssel végzi az esperesi szép tisztet. S mindőn egyházmegyénk közönségének hálás elismerését nagy örömmel tolmácsolja, egyszersmind ugyancsak egyházmegyénk nevében diszes kötésű arany bibliát nyújt át neki, forrón óhajtvá, hogy az abban foglalt mennyei igazságokat hosszú időn hirdesse még az örökkévaló nagy Isten dicsőségére s a hívő lelkek idvességére; nem különben tömör aranyból való órát láncsal együtt; nem azért, hogy az óra kötelességeinek pontos teljesítésére sarkalja; mert hiszen életfáklyájának java része ugy is az egyházi közélet fáradságot nem ismerő szolgálatában égett, lobogott ideáig; s nem azért, hogy a láng lelkének buzó szárnyalását a muló földi érdekek szolgálatára kösse le; mert hiszen mindeddig is éppen a muló földi érdekek mellőzésével, a vallás erkölcsi magasabb érdekek adtak indulatot vágyainak, törekvéseinek; hanem egyszerűen azért mert egyházmegyénk közönsége ugy óhajtvá, hogy ennek utána is legyen közvetlen közelében mindig valami, ami folyton emlékeztesse arra az ünnepélyes órára, melyben nyilvános jelét kívánta adni annak, hogy tisztesszerű mélyéhez az elismerés, nagyrabecsülés, tisztelet és szeretet őszinte, meleg szerelmével vagyon láncolva Ennek a kapcsolatnak örvendjen minél tovább mind az ünnepelt, mind egyházmegyénk közönsége.

Az üdvözlő beszéd közben is fel-felhangzott, végeztével pedig frenetikusán kitört éljenzés és taps a közgyűlés tagjai részéről, mutatta, hogy a gondnok ur valóban az egyházmegyei közönség szíve szerint beszélt. A csönd beálltával a meghatottan álló espereshez, a lelkészi tanácsbírák nestora, *Nagy Lajos* a lelkészi kar nevében a következő szép és minden ízében kedves beszéddel szólott:

Nagytiszteletű Esperes Ur!

Esperesi hivataloskodásának egynegyed százada betelvé, midőn egyházmegyénk lelkészei képviselőiben, mint hivatalra legidősebb egyházi tanácsbíró szíves örömmel üdvözlöm s vissza emlékezem rég letűnt ifju korára, melyben ugy szerették, mint barátai méltó aggodalomban voltak életéért, kioltással fenyegetett sorvasztó betegsége idején s elgondolom, hogy azon kartársai és iskolatársai, kik az egyház-

megyében lelkészkedtek s mindnyájan életerősebbeknek látszottak, évek előtt már mindnyájan elmentek a minden élők útján; mindenek előtt ahhoz a nagy kegyelmű Istenhez eielem fel szívemet, ki az örökkévaló idő felett uralkodik, a ki napjainkhoz napokat esztendeinkhez esztendőket ad, hogy esperes urnak kegyelmesen meg őrizte az életét s nem hagyta hogy eltörjék a repedezett nádszál s kialudják a füstölő gyertyabél, sőt megengedte érnie a szép napot! Legyen áldott tőlünk az ő nagy jósága!

Mint egészen ifju ember kezdette meg egy kis — öreg lelkész által árvaságra hagyott gyülekezetben lelkipásztori hivatalát s ifju lelkesedéssel buzgósággal törekedett arra, hogy abban mind a lelkiket — az igaz vallásos buzgóságot erkölcsi tisztaságot, mind a külső, anyagi dolgokat tekintve, mindenek ékesen és jó rendben legyenek; néhány év mulva újabb munka tért csatolt munkaköréhez az egyházm. gyülekezeteinek, lelkészeinek bizalma előbb az egyházmegyei, majd a lelkész közértekezleti jegyzői tisztet ruházták reá; s ez ebben a tisztségeiben való lelkiismeretes hűségéről tanuskodó szolgálat után pedig jutalmul elismerésül esperességre hívta egyházmegyénk gyülekezeteinek bizalma 1880-ik évben; majd egy nagy népes gyülekezet választotta lelkipásztorává; ahol azóta mindeneket megújítva folyvást kitarató hűséggel működik.

Ha igaz amint kétségtelenül igaz a közpálya emberére nézve, a nagy Széchényi mondása: „Hogy a ki nálunk igazán akar használni, ennek legelső kötelessége önmagáról egészen megfeledkezni,“ ha igaz amit valamelyik író mond, hogy: „a nagy emberek ideje és szelleme a köztulajdon egynemét képezik:“ igaznak bizonyulnak ezek az esperesi hivatalban is.

Öneki is meg kell feledkezni, ugyszólván önmagáról, saját családi ügyeiről! Nem élvezheti ő soha oly nyugodtan és tartósan mint mások, a családi kedves tűzhely édes boldogító örömeit, megzavarják azokat a különböző ügyek elintézése felett való tépelődések újabb meg újabb orvoslást váró esetek, vagy a gyakori hivatalos utazások. Szellemi physikai tehetségei képességei alig alig élvezhetik a kellemesen felüdítő nyugalmat, pihenést, sőt folytonos tevékenységben izgatottságban vannak mint a léghuzamban égő gyertyaláng.

Mindezekre való tekintettel álithatni, hogy amilyen szép diszes és megtisztelő; bizonynyal olyan nehéz emésztő hatású szolgálat reform. ker. egyházunkban az új esperesi hivatal.

S habár magasabb, erkölcsi szempontból érdemről nem beszélhetünk, mert „tisztünknek minden igazságát betölteni,“ mindent ami szép, jó, nemes cselekedni kötelesség s az érdem azon a ponton kezdődnek, ahol a kötelesség határa van, annak határa pedig nincessehol: mindazáltal romlott szív és romlott elme volna az, aki nem ismerné, hogy a kötelesség odaadó hű teljesítése mindenkor méltánylást, elismerést érdemel s azt meg nem adni . . . hálátlanság!

Nagytiszteletű Esperes ur!

Most esperesi hivatala 25 ik évének betöltése alkalmából, amely alatt küzdve bár, talán inkább mint mások, családi gondokkal, látogattatva olykor olykor bánattal, gyászszal, sokszor félre értetve, támadtatva, amint ez a közszolgálat embereire nézve alig is lehetne másként nagy kötelesség tudásának, példányul szolgálható rendszeretetének, pontosságá-

nak szigorú törvény tiszteletének; munkabírásának, jelleme, szeplőtlenségének tiszta becsületességének, apostoli hithűségének, egyházunk s iskoláink iránti soha nem lankadó szeretetének, hű gondoskodásának folytonosan „beszélő bizonyosságait” szolgáltatva előttünk: engedje meg, s fogadja szívesen ha most jellemzett esperesi működéséért, a magam és lelkész-társaim nevében „mint közöttünk hasonlók között eslőnek — elismerésemnek, irántunk, lelkész-társaink iránti tanusított jóakarata s szeretetéért köszönetem nek adva kifejezést, szeretettel üdvözlöm s mint egykor az emmausi tanítványok kérve-kérték az Urat, hogy „miután a nap elhanyaglott s beesteledék, maradjon velök” én is kérem a jó Istent, hogy amint eddig kegyelmesen megtartotta „viselje, hordozza és tartsa meg ezután is” életét amelyre nézve szintén „meghosszabbodtak az estvéli árnyékok” tartsa meg lelki testi erőit képességeit, hogy esperesi szép de nehéz hivatalát, boldog meglelégedéssel tekintve vissza annak már letűnt 25 éves folyamára — egyházunk javára, szeretetének boldogítására, a hűsége által kiérdemelt tisztelet és szeretet által környezve, a hivatalába éppen most beigtatott, erejének teljességében levő szeretett gondnokunk által gyámolítatva, még sok éveken át viselhesse! Eljen!...

(Folyt. köv.)

Cantor-scriba.

IRODALOM.

„Die evangelischen Fürstinnen in Hause Habsburg.“ Eine historisch-psychologische Studie von Prof. Dr. Georg Loesche 1904. A mű első lapján látható az ausztriai prot. történelmi társulat 25. éves ünnepélyének emlékérmé, rajta 3 császárnak II. Miksának, II. Józsefnek és I. Ferencz Józsefnek domborművű képével: az első maga is prot. hajlamu s csak politikai okokból tartózkodó, a 2-ik buzgó katolikus s ennek dacára a türelmi korszak megnyitója, a harmadik végre, bárha ma is leghűbb katolikus uralkodó, a vallások egyenjogosításának szentesítője.

Mintha a műben rajzolt, Habsburg családdhoz tartozó nők is eme három császár által képviselt korszakok szerint volnának eloszthatók s három csoportot képeznének. A tudós szerző több levéltárnak az illető herceg, császárnők stb. származására s tartózkodására tekintettel, továbbá idevonatkozó műveknek felhasználásával állította össze eme pszichológiai tanulmányát, mely legfőbb figyelmet mindig az illetők kedélyvilágára fordít. Elöttem leghelyesebbnek látszik a mű tartalmának rövid ismertetésénél fent említett korok szerint csoportosítani a tárgyaló alakokat, figyelemkeltés levén ez alkalommal egyik célom. Nem mulasztatom el azonban előzetesen, hogy meg emlékezzem arról a kedves figyelemről, melylyel Prof. Loesche e művében irányukban, magyarok iránt viseltetik. Budapestről négy levéltárt használtat; több különösen Mária Dorottyával összeköttetésben állott magyar lelkészek, püspökök után innen szerzett be értesítéseket; magyar művek közül említés és hivatkozás történik következőkre: Történelmi Tár; Szilágyi: A magyar nemzet története;

Pallas lexikon; Fővárosi lapok; Vasárnapi Ujság stb. A melg hang, mely áthatja, valahányszor rólunk, magyarokról van szó s politikai viszonyainknak higadgt nézlete, elismerést érdemel. Sajnos, magyar prot. egyháztörténeti mű alig van említve

Ami már a tárgyaló nőalakokat illeti, első csoport mindjárt a reformatio megkezdődésénél képződik. Mindenesetre eloszlatja szerző a kételyt, mintha a buskomor Johanna, V. Károly és Ferdinánd császárok anyja protestáns voltának esett volna áldozatul. De lányai közül Erzsébet (Izabella), dánia királynője, akinek férje azonban megfosztatott, 1524. áldozócsörtörtökén Osiander András kezéből felvette két szín alatt az urvacsorát s hitéhez haláláig ragaszkodott. Bonyolultabb a Mária, Izabella testvére, II. Lajos magyar király neje lelki állapotára vonatkozó kérdés melyet a szerző oda dönt el, hogy amennyiben a protestantismushoz életének egyik szakában vonzódott, azt a biblia iránti szeretetének, de különösen Erasmus hatásának kell betudni. A hagyományos Habsburg politika, mely előtt mindig a dynastia jóléte volt a legfontosabb, nem engedé benne ama vonzódást kifejlődni. Egyébiránt ez a korszak az melyben a reformáló szelem többé-kevésbé a született Habsburgok közé is behatolhatott.

Ettől fogva csak házasság révén jut prot. szellem oda be. Mindenek előtt természetesen, körülbelül egy századig, a vallás üldözések korában, nyoma sincs. Az ezt követő elernyedés vallási téren bizonyos synkretinikus irány megteremtőjévé lett. Keresték a közös alapot a protestantismus visszatérésére az unionisták, így Calixt György, kiért Leibnitz is lelkésedett. Ez az oka, hogy a 18 ik században három convertita nőt találunk: I. József császár felesége Vilma-Amália. VI. Károly császár felesége Erzsébet Krisztina, kinek dícséretére legyen mondva, hogy mindenféle dominikánus fogások s ámitások voltak szükségesek, míg hitét a nagy atyja Antal Urlik wolfenbütteli herceg által annyira óhajtott császárnői koronával feleserélte. — ő, a szép Lisel mint Bécsben nevezték, különben a Mária Terésia anyja s így a jelenlegi Habsburg ház ősanja; harmadik végre a sorozatban Ferencz főherczeg első neje Erzsébet Vilma, Lujza. E három nőalak közül különösen szép lélektani tanulányt nyújt a közbülső.

A türelmi korszak elkövetkeztével végre lehetővé vált, hogy a Habsburg család tagjai prot. nőt vegyenek feleségül áttérés nélkül, természetesen a gyermeknek kath. vallásban nevelése feltétele alatt. Három nő képezi e csoportot, a két első ref. az utolsó lutheranus. Első közülök Henriette, Károly főherczegnek, az asperni győzőnek a felesége. Az ő fia volt Albrecht. Kedvéért megengedték, hogy a bécsi Dorotya utcai ref. templomnak az utca felől egy bejáratot készítsenek, azzal a feltétellel, hogy az először egyfolyosóba nyílják s csak a főherczegnő használhassa. Halálával (1829) természetesen újra befalazták a bejáratot s így maradt egész 1861 ig. Még nagyobb zavar támadt a temetés miatt, melyre nézve egészen új ceremóniát kellett megállapítani. A ref. püspök két kath. pap között mondta el beszédét, mialatt a klerus távol tartotta magát; holttestét a császár fenyegetésére, hogy különben az összes császári koporsókat kihozatja onnan, a miserere éneklése közben a kapucinusok templomában levő sírboltba helyezték a nélkül, hogy szokás szerint a Hofburg alatt levő augustinus temlomban szívének helyt adtak volna.

Másik ref. főhercegnő volt Hermina, József főherceg nádor 2 ik felesége, kinek nevérol egy ut is van Pesten elnevezve. Fővárosunk hölgyeit jótékony nőegyletbe akarta bevonni. Korán elhalt 20 éves korában, fia István, az utolsó nádor. Ez utóbbinak felesége az a Mária Dorottya, kinek a budai evangélikus gyülekezet létrehozása, számos jótékonyága mellett, egyik főérdeme Mély vallásos kedély, ki a bibliát eredeti nyelvben olvasta s azt mindenek fölé emelte. Midőn később, özvegyiségben kísértették, ebből merítette védekezését. Csatlolt leveleiből a szegényeknek, de különösen a lelkészeknek gyöngéd s mindig szolgálatra kész barátjának tűnik ki Dr. Loesche neki tulajdonítja a Haynau féle egyházszervezet megszüntetését, kinek, mint nagynénének, jelenlegi királyunkra nagy befolyása volt s ez ő általa tanulta meg Magyarországot más szemekkel nézni, mint az udvari korlátok hozták volna és vett barátságos indulatot az igaztalanul bántott ország iránt. Mária Dorottya jól beszélt magyarul s e nyelvel élt nyilvánosan, hivatalosan is. Lelke vágya teljesült hogy kedvelt Budájában halhatott meg, hol csaknem 30 évig családi boldogságnak örült. Arcképe, valamint Henrietté-é és Izabella dán királyné, mellékelve van.

Ha igaz, amit a mű befejezésében olvashatunk hogy t. i. Metternich tanácsára, ki a prot. főhercegnő befolyását nehezen viselhette, a család elhatározta, hogy többet főherceg prot. feleséget nem vehet — a Habsburg család házi törvényei természetesen titkot képeznek — úgy alighanem jó darab időre le van zárva a prot. főhercegnők itt említett sorozata

Mezőtur.

Lic. Lencs Géza.

Könyves Tóth Kálmán: „Életem alkonyán.” Beszélyek. 210 l. Ára 3 korona. Szerző tulajdona. E beszélygyűjtemény címét szerző jobban meg sem választhatta volna. Élete alkonyán mondja el e kis történeteket az arany tolláról és ékes szavu előadásáról ismeretes író és ref. lelkész. Nem a mai novella irodalom jó részének léhaságokon és lehetlenségeken kapkodó hatása alatt ír, hanem szinarany igazságokat érzéket meg jobbra olyan történetekben melyek részben vagy egészben igaz események. Lépten nyomon előtör az a gondolat az olvasó lelkében, hogy az évek hosszú során, a gyakorlati lelkészi működés nehéz munkájában szerzett dus tapasztalatok érlelték meg e beszélyek alapeszméit, mit az író, élte alkonyán el akart mondani.

Tíz beszélyt tartalmaz a kötet. Az én galléroköponyegem c. beszély Szombatyné asszonyt, mint az árvákat felruházó debreceni polgárosszony típusát mutatja be: „Ilyen polgárosszonyokat termelt az ő Debrecen. Még máiglan sem haltak ki. Vannak kik felöltöztetik az árvákat, az elhagyottakat. Sokszor felujult már az én galléroköponyegemnek valósággal megtörtént regéje.” A lelkiismeret című beszély valóságból merített történet, melyről méltán mondja az író, hogy „gyakran a való élet ügyesebb beszélyeket ír, mint a leghívatottabb író, s bölesebb tanácsokat osztogat, mint a legtudósabb erkölestánár.” A megkerült unikum-ban az öreg tudós leánya egy ügyesen ellopott és még ügyesebben megkeresett „unikum” segélyével egyesül derék kedvesével. A Kegyetlen irgalom című beszély a kuruc korba vezet, egy bol-

dogtalan leány története Förgeteg Miska sorsával kapcsolatban. A kegyetlen irgalom a ref. egyház eklézsia követésében áll, melyet a maga zordon szigorúságával megkapóan fest az író. A nevető pálcá ügyes kis történet, mely méltán gunyolja ki ezt az életet, mely számít, tervel szüntelen, de számítása gyakran hamis, terve, mint a kártyavár egy leheletre összedől. A tudós kisasszony kalandja a szenvedélyes természettudós Flóra kisasszony regénye, ki olyan növényre talált, mely „nem alpesi rózsza de égő szerelem.” A két hitestárs az osztrák örökösödés háboru alatt férje eltünése miatt özvegygé nyilvánított nő története, ki a várva várt holtta nyilvánítás után siet férhez menni, s a megjelenő régi férj a tanács ítélete folytán tovább is holtak marad: „Ekként ítétek a kétes pörökben még a XVIII. század végén is a nagyobb királyi városok atyái. A törvényeket a szív és becsület diktálta s nem nyugózték lelkiismeretöket a büntető törvénykönyv cikkelyei.” Az átkos pusztai lévita református zamatu beszély, egy pusztai egyház alakulása keretében a fiatal tiszteletes küzdelmeit adja elő. A siketnéma c. beszély az erdélyi oláhok 1849/9-iki kegyetlenkedéseivel foglalkozik, s egy siketnéma szerepével kapcsolatban azzal végzi: legyenek áldottak kik a siketnémák ügyét felkarolják. Kegyes Izrael napaasszonya ezt az igazságot érzékíti meg: „A jó asszony megszenteli a házat, s a legönzőbb férfi jellemét is jótékonyan alakíthatja át.” E beszély sorozat fölibe emelkedik a muló becsü fölületes beszélyeknek. Mint maradandó becesel bíró s nagy erkölesépitő olvasmány minden család asztalán méltó helyet foglalhat. Különösen ajánljuk ifjúsági, s más könyvtárak számára beszerzésre, a szerzőnek pedig kívánjuk, hogy „élte alkonyán” még több ily magvas irodalmi alkotással gazdagítsa irodalmunkat.

B.

KÜLFÖLD.

Amerikai Levél.

Az Amerikai Egyetemes Ref. Egyházat (Reformed Church in The U S.) melynek kormányzata gondozása alatt állanak az amerikai magyar református gyülekezetek is megtisztelő kitüntetés érte a napokban a mindég invenciozus német császár, II-ik Wilmos részéről.

Az éppen olyan geniális, mint a mítyen mély vallásos érzésű hatalmas uralkodó ugyanis, ki szinte tüntetően keresi az alkalmat az Egyesült Allamok népe s intézményei iránti rokonszenvének, meleg érdeklődésének manifesztálására: az amerikai egyet. ref. egyházat illetve annak ez idő szerinti elnökét Rev. Dr. J. Prugh pittsburgi első ref. angol lelkészt meghívta a Berlinben épített pompás új ref. templom fölszentelési ünnepélyére.

A császári meghívás a washingtoni német amerikai nagy követség útján lett közvetítve s Rev. Prugh, mint a német császár vendége az uralkodó költségén tette meg az utat Németországba és vissza valamint Berlinben tartózkodási ideje alatt is az udvar vendége volt. Ime Wilmos császár egyházas érzületének buzgóságának egy újabb tündöklő jele!

A nagy imperatornak és nemzet fejedelemnek a magyarság iránt tanúsított kitüntető jóindulatát azonban így is tudomásul vesszük és feljegyezzük . . .

— **Nagy egyházunkat**, tudós lelkészeinket, tanárainkat, Debrecen barátait és ismerőseit: hazánk rég elfeledett történetének kutatóit ismételtelen felhívjuk a *Zoltai Lajos* nem rég megjelent nagy munkájára, melyet a kritika a legnagyobb méltánnyal fogadott s mely adatainak gazdagításánál fogva teljes világitásba helyezi a nagy altöldi metropolisnak a puszták városának Debrecennek a török uralom alatti életét. A *Zoltai* munkájának a címe: Debrecen a török uralom végén. Ara 4 korona kapható a szerzőnél: Városi levéltár.

— **10,000 koronás hagyomány a debreceni kollégiumnak**. A losonci ev. ref. egyháznak nem rég elhunyt nagynevű lelkésze, a debreceni iskolának neveltje néh. nt. *Illyés Lajos* a kollégiumnak végrendeletileg ösztöndíj alapul 10,000 koronát hagyott. Az ösztöndíj alap kamatja 4000—4000 koronában hittan hallgatókat és 2000 korona után szatmár megyei szegény sorsu jó előmenetelű középiskolai tanulókat illet. Az alapítvány feügyelőjéül a kegyes hagyományozó a tisztántúli egyh. kerület püspökét jelölte ki.

— **Lestyán Adorján** kir. közjegyző köz és társadalmi életünknek ez a kiemelkedő alakja mindenütt előjár nemes példával, a hol Debrecen város és a magyarság érdekéről van szó. Ő volt az, a ki a márc. 8. egyetemi értekezleten 50 koronát adott az egyetem céljaira Márk Endre kollégiumi ügyésznek. Ez az 50 korona azonban, a mint az alább közlött levélből kitűnik nem egyszersmindenkori adomány, hanem évjáradék. A Isten éltesse a nemes szívű férfiut, hogy sokáig istápolhassa a debreceni egyetem eszméjét és megláthassa annak megvalósulását is minél hamarább. Példája pedig indítsa áldozatkészre azokat, akiknek sok adatott s a kiktől sok is kívántatik. A Márk Endréhez intézett levél szövegében így hangzik:

* * *

„Debrecen, 1905. március hó 9. Kedves Barátom! A Debrecenben létesítendő protestáns egyetemnek én is egyik lelkes híve vagyok, ugyanazért ugyis mint magyar hazafi, úgy is mint Debrecen város polgára és kir. közjegyző, ezen magasztos eszme megvalósítását legjobb tehetségemhez képest előmozdítandó s tegnap kezeidhez lefizetett 50 koronán felül kötelezem magam, hogy mindaddig, míg ezen eszme testet nem ölt, s míg munkálkodni bírok, s ehez tehetségem leendő évenként március hónapban amely hónaphoz fűződik életemnek minden nevezetesebb fordulata — az egyetem javára 50 azaz ötven koronát fogok befizetni. Erről téged, mint az egyetemi bizottság egyik tagját értesítve vagyok készséges híved: *Lestyán Adorján* kir. tanácsos, közjegyző.”

— **Esperes választás**. A n.-bányai egyházmegyében f. hó 13-dikán bontották fel a megüresedett esperesi hivatalra beérkezett szavazatokat. A már második ízben elrendelt választásnál két párt mérkőzött egymással és az egyházak *Széll* György avasujvárosi lelkész és *Soltész* János ombodi lelkész körül csoportosul-

tak. A nagy mérkőzésből 2 szótöbbséggel *Széll* György egyházmegyei tanácsbíró került ki győztesen. *Soltészt* pedig a zsinati képviselőséggel kárpótolta az egyhm. Ugy ismerjük az elválasztott esperest, mint kormányzásra hivatott erős kálvinista meggyőződésű férfiut, a debreceni kollégium öszinte barátját, ki egyénisége belső súlyával csak díszére fog válni a magas állásnak, melyre elhivatott és az esperesi karnak, a melynek tagjává lett. Fogadja öszinte szerencse kívánatainkat.

— **A zsinat okt. 16 án** ismét megkezdte tanácskozásait. Elsőben elhatározta, hogy az adóügyi javaslatokat nem veszi le a napirendről s azután értekezletté alakulva a tárgysorozat előkészítését tűzte ki feladatául.

— **A dr. Bartha Béla helyettesítése**. A főtiszt. püspöki hivatal a Bartha Béla Selmecebányára lett megválasztása alkalmából azon kéréssel fordult az illetékes pénzügyminiszteriumhoz, hogy Bartha Béla csak az iskolai év bevégezése után foglalja el az államnál új állomását. A pénzügyminiszter e felterjesztésre a következőleg válaszolt: „Méltóságos és Főtiszteletű püspök ur! Folyó évi március hó 3-ikán 571. sz. a. kelt beadványára értesitem Méltóságodat, hogy a selmecebányai bányászati és erdészeti főiskola jogi tanszékének ellátására más alkalmas szakegyen felett nem rendelkezvén, a legjobb akarat mellett sem teljesíthetem Méltóságodnak abbeli kívánságát, hogy Bartha Béla dr. a folyó tanév második felére szabadságoltassék. Fogadja stb. Budapest, 1905. március 14. Lukács. Ezek után nem volt mást mit tenni, mint a helyettesítés iránt itt nálunk intézkedni. Ez pedig úgy történt, hogy a dr. Bartha Béla tárgyait Haendel Vilmos dr. vállalta el.

— **Március 15-ödikét** Debrecen az 1848/9 i Magyarország fővárosa az idén is méltóképen megünnepelte. A templomokban szép alkalmi imádság nyitotta meg a nagy napot, a melyet mi kálvinisták akár csak a magunk egyházi ünnepének is lefoglalhatnánk. A hivatalos világ szokott módon az oratoriumban ünnepelt, ezenkívül volt a fiatalság gyönyörű ünnepélye a Petőfi szobránál, a kollégium udvarán, az emlékkertben s a városháza előtt. Nem maradt el az ifjuság intim ünnepe sem, melylyel egyik tanárjuk iránti szeretetüknek adnak kifejezést. Ezenkívül voltak különböző iskolai, egyleti összejövetelek, a melyek közül a Petőfi dalkör ünnepe emelkedett ki úgy közönségére, mint tartalmára és súlyára nézve. Ezen az ünnepen az emlékbeszédet az idén *Komlóssy* Arthur debrecen társadalmának, művészi és irodalmi életének kinagasló alakja tartotta. Joggal mutatott rá, hogy a márc. 15-ét általános nemzeti ünneppé tette a kegyelet, de azzá kell tenni hivatalosan is. Az egyházon belől is meg kell jelölni e napot legalább olyanformán, a mint azt a Komlóssy indítványa évekkel ezelőtt a debr. ref. egyh. presbiteriuma tette annak elrendelésével, hogy a reggel 7 óras és d. u. 3 óras istenitisztelet e nappal kezdődjék és okt. 6-ig tartson. Tudunkkal Komlóssy volt az első, a ki a márc. 15-dike hivatalos országos megünneplésének eszméjét 1898-ban először felvetette. Az ünnepélyeken az ezelőtti évekhez számítva az idén szemmel láthatólag nagyobb közönség vett részt és az általános hangulat is emelkedettebb volt. A vidék is mindenütt kivette a maga részét a szabadság esz-

mék ünnepléséből. Különös sikerült ünnepélyt rendezett a többek között a karcagi ref. főgymnasium, a tanárikar és az ottani Petőfi önképzőkör közreműködésével. A rendezőség élén az önképzőkör részéről Zelovics Kálmán tükör állott, kinek szép szavai is általános elismerést nyert.

— **Báró Wesselényi Miklós élete és munkái**
Dr. Kardos Samu debreceni ügyvéd nagy műve. Szépen kiállított két nagy kötetben (Budapest Légrády testvérek) márc. 15-én megjelent és az előfizetőknek elküldetett. A szerző ki a kollégiumnak volt kitűnő növendéke s a ki nagy munkája megírásánál többször fordult könyvtárunkhoz, a díszesen ki állított két kötet első sorban nekünk küldte meg s a főiskola iránti hálája és tisztelete jeléül könyvtárunknak ajándékozta. A hosszú éveken nagy gondal s teljes tudományos apparátussal készült munka méltó emléke a nagy Wesselényinek, ki első sorban a nemzeté volt ugyan, de a kire mi reformátusok is büszkeséggel tekintünk. Kétszeres ok és jogaim tehát arra, hogy e munkát tehetősebb egyházaink, iskoláink és birtokos uraink megszerezzék. Előfizetési ára a két nagy kötetnek 20 korona, mely szerzőhöz Debrecenbe küldendő. Jellemző voltánál fogva ide igatjuk a dr. Kardos kísérő levelét is, mely lapunk szerkesztőjéhez intézett s így hangzik:

* * *

„Debrecen, 1905. március 15-én. Kedves és tisztelt Barátom! A mai történelmi nevezetességű napon jelent meg a nagy Wesselényiről írott két kötetes munkám. És én e szent napon soha elnem muló hálával és szeretettel gondolok ama boldog esztendőkre, melyeket egykoron a debreceni ev. ref. Collegium falai között töltöttem. De különös hálával és szeretettel gondolok a tudományok és művelődés kincsese házára az ev. ref. főiskola anyakönyvtárára. Csak szívem belső sugallatának teszek tehát eleget mikor az ev. ref. főiskolai anyakönyvtár számára két kötetes munkám egy teljes példányát tisztelettel falajánlom és ezennel beküldöm. Magamat és munkámat szíves figyelmedbe ajánlva maradtam igaz nagyrabecsüléssel szerető barátod: Dr. Kardos Samu.“

— **Csiky Kálmán halála.** Alsó-csernátoni Csiky Kálmán dr. műegyetemi tanár, udvari tanácsos, márc. 13-ikán este hét órakor hatvankét éves korában meghalt. Szombaton még előadást tartott a műegyetemen, azután hazament, megebédelt s ebéd után hirtelen rosszul lett. Osszeesett az ebédlőszobában: agyszélütés érte. A beteg azóta eszméletlenül feküdt egészen haláláig. A gondos orvosi kezelés, feleségének önfeláldozó ápolása sem tudta megmenteni az életnek. Elhunytát özvegye, néhai Gönczy Pál közoktatásiügyi államtitkár leánya, fiai: Csiky Kálmán dr. ügyvédjelölt, a ki most szolgálja önkéntesi évét a budapesti 24. számú vadászszázalóban és Csiky László, hadnagy a budapesti utász-zászlóaljban, testvéröccse: Csiky Lajos, a debreceni teológiai akadémia tanára, nagy rokonság és sok ismerőse, jó barátja és a mi főiskolánk és egyházunk is gyászolja. Csiky Kálmán Kenderesen született 1843-ban. A középiskola elvégzése után Debrecenben bölcseletet teológiát és jogot hallgatott. 1865-ben külföldre ment és a berlini és heidelbergi egyetemen töltött egy-egy félévet, azután beutazta Németországot, Hollandiát, Franciaországot, és Svájcot. Hazatérve, Gyömrőn Teleki Sándor gróf fiainak lett a nevelője. Béiratkozott a budapesti egyetemre és letétén a jogi doktorátust, 1870-ben a budapesti reform főgimnáziumban a latin nyelv és irodalom tanára lett.

Ebben a minőségben tizenöt évig működött. Időközben az egyetemen magántanárrá lett a magyar magánjogban. 1884-ben a műegyetemen a magyar közgazgatási és magánjog rendes tanára lett, Országgyűlési képviselő is volt: 1881-től 1884-ig Sepső-Szent-György városát képviselte az országgyűlésen. Tagja volt a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond társaságnak és a budapesti református egyház tanácsának. Irodalmi téren is érdemes munkásságot fejtett ki. A német-francia haretérről tudósításokat küldött hazai lapoknak, számos tanulmányt irt különféle folyóiratokba, több jogi szakkönyvet irt es néhány idegen munkát magyarra fordított. Nevezetesebb munkái: A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve; A hazai alkotmány és jogismeret alapvonalai; A magyar állam közigazgatási joga; Magyar alkotmánytan népiskolák számára. Fordításai Chateaubriand: Atala; Boissier Gaston; Cicero és barátai; Thierry Amadé: A római birodalom képe Róma alapításától kezdve a nyugati császárság végéig. S a mit első helyen kellett volna említenünk Tacitus évkönyvét. Az elhunyt temetése márc. 15-én a szabadság ünnepén nagy és fényes közönség előtt ment végbe. Beszéltek felette *Petri Eiek* ref. lelkész *Lázár Pál* műegyetemi tanár országgyűlési képviselő. Béke poraira.

— **Fogtájást és szájbüzt azonnal megszüntet** a „Plombus“ amerikai önpombázó szer. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hirdetésben.

Tartalomjegyzék: A világ világossága. Vándor. — Világosság. Gergely Antal. — Tárca: Mutatvány. — A hegyen épített város és a zsinat. Dr. Ferenczy Gyula. — A debreceni református Kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Közéletünk: A debreceni egyházmegye közgyűlése. Cantor-sciba — Irodalom. — Külföld: Amerikai levél. Harsányi Sándor — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **DR. FERENCZY GYULA.**

Hegedüs és Sándor

előbb László Albert és Társa

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület főbizománya,

ref. teológiai könyvkereskedésében

DEBRECENBEN,

Kossuth-utca 11. szám.

megjelent és kapható:

a legkiválóbb protestáns íróink munkáit magában foglaló nagy protestáns teológiai gyűjtemény, a

Debreceni Lelkészi Tár

(Ev. Ref. Papi Lexikon.)

Szerkeszti: S. Szabó József.

12 kötetben, díszes vászonkötésben. Ára 120 K. Megrendelhető 2 koronás havi vagy 6 koronás negyedévi részletfizetésre.

Kimerítő prospektus és részletfizetésre kapható teológiai és más könyvek jegyzéke kívánatra ingyen és bérmentve küldetik meg.

Magyarország legnagyobb
órás és ékszer üzlete.

LÖFKOVITS ARTHUR

órás, ékszerész, vésnök
Debreczen, Főpiacz.

Ev. ref. egyházi
szertartási czikkék
legnagyobb raktára.

Nagy képes árjegyzék
ingyen és bérmentve.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrend-
szer szerint, golos-ládával. Biztos műkö-
désért még a legnedvesebb templom-
ban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyed-
ségű játszás-móddal bírnak és mindamel-
lett az egyes sipok a leggyorsabb játszás
mellett is **precizen** azonnal megszólal-
nak. — Elvállalok továbbá

régi orgonákat

átalakítás, javítása és hangolása
a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

Hasznos és kell tudni mindenkinek,

hogy **Debreczenben, Piac-utca 51. sz.**

a Csanak fűszer üzlete mellett levő

Ruha Csarnok feloszlik

és az ott rakáron levő minden alkalomra szükséges

férfi- fiu és gyermek ruha

míg a készlet tart mesés olcsó árért lesz eladva.

Mindenki ragadja meg ezen alkalmat **mert ott kevés**
pénzért nagy bevásárlást tehet.